

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖВУЗІВСЬКОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
27 ТРАВНЯ 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.013.42
ББК 74.60
А 43

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Васильєвої Марини Петрівни

Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи: матеріали міжвузівської дистанційної студентської науково-практичної конференції 27 травня 2020 року / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 129 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 12.05. 2020 р.).

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної
педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

ЗМІСТ

НАУКОВІ СТАТТІ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....7

Авдашкова А.І., Васильєва М.П. СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....7

Бувалкіна Ю.С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....11

Буркова М.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТАРШОКЛАСНИКІВ-ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ.....15

Вальваха-Дмитренко О.В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ 20

Візіренко О.В. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....24

Герасименко А.Ю. КОРЕКЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....27

Гольфельд Т.Г. ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНОЇ СІМ'Ї.....32

Коломієць Т.О., Шеплякова І.О. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....37

Куряча С.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....42

ігри, метод занурення з елементами гри, контекстне навчання, ігри-вправи, аналіз ситуацій, «мозковий штурм», тематичні дискусії тощо). При цьому важливим є використання методів, які дозволяють формувати знання та вміння учнів шляхом їх залучення до активної пізнавальної діяльності, й сприяють розвитку емоційно-вольової сфери учнів, формуванню стійкої особистісно-соціальної спрямованості особистості, її свідомому професійному самовизначенню з урахуванням індивідуальних пріоритетів, здібностей та інтересів особистості. які створюють умови для розвитку творчої активності старшокласників, активізації їх професійного самовизначення.

Ефективність такої діяльності визначається професійною готовністю майбутнього фахівця до розробки й реалізації системи профорієнтаційної роботи в закладах освіти, що потребує цілеспрямованого її формування в процесі навчання у закладі вищої освіти. Така готовність містить мотиваційно-ціннісну, когнітивну й діяльнісно-творчу складові й має розвиватися в різних видах діяльності під час професійної підготовки майбутніх фахівців – навчальній, соціально-виховній, практичній, волонтерській, самоосвітній.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, здійснення профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх закладах є важливим напрямом професійної діяльності соціального педагога. Професійна підготовка соціальних педагогів має здійснюватись протягом усього періоду навчання, що передбачає закріплення теоретичних знань під час проходження навчальних та виробничих практик й має забезпечувати здобуття досвіду розробки й реалізації системи профорієнтаційної діяльності в закладах освіти, що створюють умови для розвитку творчої активності старшокласників, активізації їх професійного самовизначення.

Список використаних джерел:

1. Васильєв В.В. Система адаптації робітників до професійної діяльності. Дніпропетровськ: ДДУ, 1999. 300 с.
2. Мельник О.В. Зміст, форми та методи профконсультаційної роботи зі старшокласниками в процесі профільного навчання: наук.-метод. посіб. К.: Педагогічна думка, 2008. 56 с.
3. Овчарова Р. В. Справочная книга социального педагога. М.: ТЦ «Сфера», 2001. 480 с.

Герасименко А.Ю.

КОРЕКЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Єсіна

Анотація. У статті проаналізовані юридичний, психологічний, соціологічний, педагогічний, соціально-педагогічний підходи до визначення поняття «девіантна поведінка»; здійснено аналіз причин виникнення девіантної

поведінки підлітків у закладах загальної середньої освіти; виділені критерії поведінки, яка відхиляється від норми, що дає підстави стверджувати про необхідність і можливість проведення результативної профілактичної роботи; на основі аналізу наукової літератури описані види девіантної поведінки підлітків, які впливають на всебічний розвиток особистості та її соціалізацію; виявлені форми, у яких може виражатися поведінка підлітків, що відхиляється від норми; розкрито поняття «соціальна корекція»; схарактеризовано напрямки корекційного соціально-педагогічного впливу: відновлення, компенсування, стимулювання та виправлення, описані етапи роботи соціального педагога з соціально-педагогічної корекції девіантної поведінки підлітків у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: підлітки, девіантна поведінка, соціальний педагог, соціально-педагогічна корекція, заклади загальної середньої освіти.

Gerasimenko A.Yu. Correction of Deviant Behavior of Teenagers as One of the Priority Areas of Social Work

Annotation. In article legal, psychological, sociological, pedagogical, social and pedagogical approaches to definition of the concept "deviant behaviour" are analysed; the analysis of the causes of deviant behavior of teenagers in institutions of the general secondary education is carried out; criteria of behavior which deviates norm that gives the grounds to claim about need and a possibility of carrying out productive scheduled maintenance are marked out; on the basis of the analysis of scientific literature types of deviant behavior of teenagers which influence all-round development of the personality and her socialization are described; forms in which the behavior of teenagers deviating norm can be expressed are found; the concept "social correction" is opened; the directions of correctional social and pedagogical influence are characterized: updating, compensation, stimulation and correction, are described stages of work of the social teacher on social and pedagogical correction of deviant behavior of teenagers in institutions of the general secondary education.

Keywords: teenagers, deviant behavior, social teacher, social and pedagogical correction, institutions of the general secondary education.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої держави відбуваються складні політичні, економічні та соціальні процеси, що призводять до деформації виховної функції сім'ї, занепаду позашкільних, культурно-освітніх закладів. Ускладнює цю ситуацію неблагополучне побутове оточення, важке матеріальне становище сімей, що впливає на погіршення криміногенної ситуації серед молоді. Це у свою чергу знижує рівень формування сприятливого морального середовища для виховання особистості та призводить до збільшення кількості підлітків, чия поведінка виходить за межі моральних і правових норм.

У даній ситуації, особливо актуальною стає проблема роботи з такими підлітками. Все це і зумовлює необхідність проведення соціально-педагогічної корекції девіантної поведінки підлітків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що проблемою девіантної поведінки підлітків займалися (В. Афанасьєва [1], Клейберг [6], Менделевич [9]), дослідженням видів, форм, критеріїв, засобів, методів, шляхів запобігання та виправлення різних видів девіацій (О. Безпалько [2], А. Капської [5], І. Кошової [7], Н. Максимової [8]), соціально-педагогічною корекцією девіантної поведінки підлітків у закладах загальної середньої освіти (М. Волошенко [4], Л. Тютті [10]).

Метою статті є дослідження особливостей соціально-педагогічної корекції девіантної поведінки підлітків у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Девіантна поведінка підлітків як негативне суспільне явище існує у багатьох країнах світу. Порушення норм поведінки у дітей та підлітків, які призводять до відповідальності, виникають з різних причин. Але як наслідок суспільство втрачає в них повноцінну зміну поколінь.

У науковій літературі немає єдиного визначення поняття «девіантна поведінка». Існує декілька підходів до визначення цього феномену.

З точки зору, юриспруденції, девіантна поведінка – це поведінка, яка виявляється у соціально-криміногенних формах і способах, що суперечать офіційно встановленим у певному суспільстві правовим нормам і очікуванням [4, с. 12].

На відміну від правових наук, соціологічна наука використовує більш широке визначення девіації, як відхилення від загальноприйнятих цінностей і норм. Вона відносить до девіантної поведінки не тільки злочини та інші правопорушення, але й алкоголізм, пияцтво, наркоманію, бродяжництво, дармоїдство, дитячу безпритульність, аморальну поведінку тощо [3, с.15].

Вчені психологічної галузі розуміють під девіантною поведінкою окремі вчинки чи систему вчинків, що суперечать прийнятим у суспільстві нормам і правилам та виявляються у вигляді незбалансованості психічних процесів, порушенні процесу самоактуалізації або у вигляді ухиляння від морального або естетичного контролю над власною поведінкою [9, с. 12].

Представники педагогічної науки розуміють під девіантною поведінкою як відхилення від прийнятих у певному суспільстві, соціальному середовищі соціально-моральних норм і цінностей, а також порушення процесу засвоєння і відтворення соціальних норм та культурних цінностей, саморозвитку і самореалізації у тому суспільстві, до якого особистість належить [1, с. 48].

У соціальній роботі і соціальній педагогіці вживаються терміни «діти з девіантною поведінкою», «діти з деструктивною поведінкою», а також «дезадаптовані діти» [2]. Усі ці поняття дуже близькі, вони мають соціально-психологічний зміст і характеризують цю категорію дітей з позиції соціальної норми, а точніше, невідповідності їй. Найбільш характерними виявами

поведінки таких дітей є: агресивність, конфлікти з учителями, батьками, ровесниками, бродяжництво, вживання алкоголю і наркотиків, правопорушення. Їх поведінка потребує відповідної корекції.

Проведений аналіз наукових праць В. Афанасьєвої [1], О. Безпалько [2], А. Капської [5], дозволив схарактеризувати причини виникнення девіантної поведінки підлітків: соціально-економічні – зниження життєвого рівня населення, майнове розшарування суспільства, обмеження можливостей соціально схвалених способів заробітку, безробіття, доступність алкоголю та тютюну; соціально-педагогічні – криза інституту сім'ї, зростання кількості сімей із конфліктним та асоціальним стилем виховання, проблеми, пов'язані з навчанням, конфлікти з учителями, низький соціальний статус підлітка в учнівському колективі, слабка система позашкільної зайнятості дітей і молоді; соціально-культурні – зниження морально-етичного рівня населення, поширення кримінальної субкультури, руйнація духовних цінностей, збільшення кількості неформальних молодіжних об'єднань, у яких домінує культ сили, пропаганда ЗМІ асоціальних стереотипів поведінки; психологічні – акцентуації характеру, реакція емансипації, реакція групування, потяг до самоствердження, задоволення почуття цікавості, бажання виглядати дорослим, потреба змінити психічний стан у стресовій ситуації, інфантилізм, підвищений рівень тривожності; біологічні – порушення роботи ферментативної та гормональної систем організму, вроджені психопатії, мінімальні мозкові дисфункції внаслідок органічного враження головного мозку, наслідки спадковості, вплив природного середовища.

У працях І. Кошової [7], Н. Максимової [8] виділено такі критерії девіантної поведінки: систематична повторюваність; соціально-деструктивна спрямованість; тривалість дії; порушення норм моралі, що прийняті на певному рівні соціального і культурного розвитку соціальної спільноти; активність і пасивність неприйняття типових норм; невідповідність нормам вікових особливостей і статевої приналежності неповнолітнього; вихід за межі індивідуальних варіацій; змінність реакції, що дає підстави стверджувати про необхідність і можливість проведення результативної профілактичної роботи.

На основі аналізу наукової літератури розрізняємо наступні види девіантної поведінки:

1. Деструктивна поведінка, спрямована на спричинення шкоди лише самій особистості і не відповідає загальноприйнятим соціально – моральним нормам.

2. Асоціальна поведінка, що заподіює шкоду особистості і соціальним спільнотам (сім'я, компанія друзів, сусіди) та проявляється в алкоголізмі, наркоманії, самогубстві тощо.

3. Протиправна поведінка, що представляє собою порушення як моральних, так і правових норм і виражається у грабежах, вбивствах та інших злочинах.

Девіантна поведінка підлітка може виражатися у формі: вчинку (вдарити людину по обличчю); б) діяльності (постійне заняття вимаганням чи

протитуцією); в) способу життя (злочинний спосіб життя – організатора мафіозної групи, грабіжницької зграї, спільноти фальшивомонетників тощо) [9].

Одним із перспективних і важливих напрямів соціальної роботи і соціальної педагогіки з подолання девіантної поведінки підлітків є соціальна корекція, організація і здійснення якої потребує комплексного підходу.

На основі аналізу наукових праць М. Волошенко [4], Л. Тютті [10] «соціальну корекцію» визначено як діяльність соціального суб'єкта з виправлення тих особливостей психологічного, педагогічного і соціального плану, що не відповідають прийнятним у суспільстві моделям і стандартам.

Метою корекційно-педагогічної роботи соціального педагога закладу загальної середньої освіти є не лише виправлення відхилень, які вже наявні у поведінці підлітка, а й створення передумов щодо його подальшого розвитку, позитивної соціалізації та інтеграції у соціум.

Корекційний соціально-педагогічний вплив може здійснюватися за такими напрямками, як: відновлення (відтворення тих якостей соціального суб'єкта, що переважали до появи відхилення); компенсування (посилення якостей діяльності соціального суб'єкта, що можуть замінити втрачене в результаті певних порушень); стимулювання (активізація позитивних якостей, діяльності соціального суб'єкта, формування визначених ціннісних орієнтацій, установок окремих індивідів, створення позитивного емоційного фону і відносин у мікросоціумі) та виправлення (заміна негативних властивостей, якостей соціального суб'єкта на позитивні).

У корекційній роботі соціального педагога закладу загальної середньої освіти виділяють наступні етапи:

1. З'ясування причин відхилення у поведінці підлітка, а також визначення його сильних і слабких сторін.
2. Визначення цілей, методів, засобів, способів, спрямованих на викорінення недоліків у поведінці підлітків і формування позитивної якості, протилежної тій, що є найближчою причиною девіацій у поведінці.
3. Формування мотивів позитивної поведінки, а саме, бажання позбавитися від недоліків, потреба удосконалити особистісні якості.
4. Включення підлітка у діяльність, яка забезпечує формування позитивних якостей особистості, покращує його міжособистісні відносини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, удосконалення системи корекційної соціально-педагогічної роботи з підлітками девіантної поведінки у ЗЗСО є пріоритетним напрямом соціальної роботи. Отже, вважається доцільним соціальним працівникам і соціальним педагогам приділяти більше уваги саме формам, методам, технологія корекційної роботи з підлітками, активно впроваджувати їх в свою майбутню професійну діяльність.

Перспективним напрямом подальшої дослідницької діяльності є розробка комплексу засобів соціально-педагогічної корекції девіантної поведінки підлітків у ЗЗСО.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєва В.В. Профілактика та корекція девіантної поведінки підлітків у навчальному процесі. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2009. № 1. С. 47-52.
2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
3. Веред І.С., Кушнір Ю.В. Соціологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Донецьк: КІЦ, 2013. 192 с.
4. Волошенко М.О. Профілактично-корекційна робота з підлітками девіантної поведінки: навчальний посібник до тренінг-курсу. Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. 130 с.
5. Капська А.Й. Соціальна робота: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.
6. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения. Москва: Юрайт-М, 2001. 160 с.
7. Кошова І.В. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2009. 167 с.
8. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2011. 520 с.
9. Менделевич В.Д. Психология девиантного поведения. Москва: МЕДпресс, 2001. 432
10. Тюття Л.Т. Соціальна робота: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: ВМУРОЛ «Україна», 2004. 408 с.

Гольфельд Т.Г.

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ БАГАТОДІТНОЇ СІМ'Ї

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент О.М. Василенко

Анотація. У статті на основі аналізу специфіки соціальної технології представлено технологію соціального супроводу багатодітної сім'ї в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді як наявність стратегічної програми вирішення проблеми сім'ї за алгоритмом послідовності операції для подолання кризової ситуації в сім'ї, мінімізації негативних наслідків проблем сім'ї. Розроблена технологія базується на принципах: гуманізму, цілеспрямованості, опори на можливості сім'ї, індивідуального та диференційованого підходу, системності та складається з етапів (підготовчий, основний, підсумковий).

Ключові слова: технологія, багатодітна сім'я, соціальний супровід, соціальна послуга, соціальний захист, корекція, моніторинг.